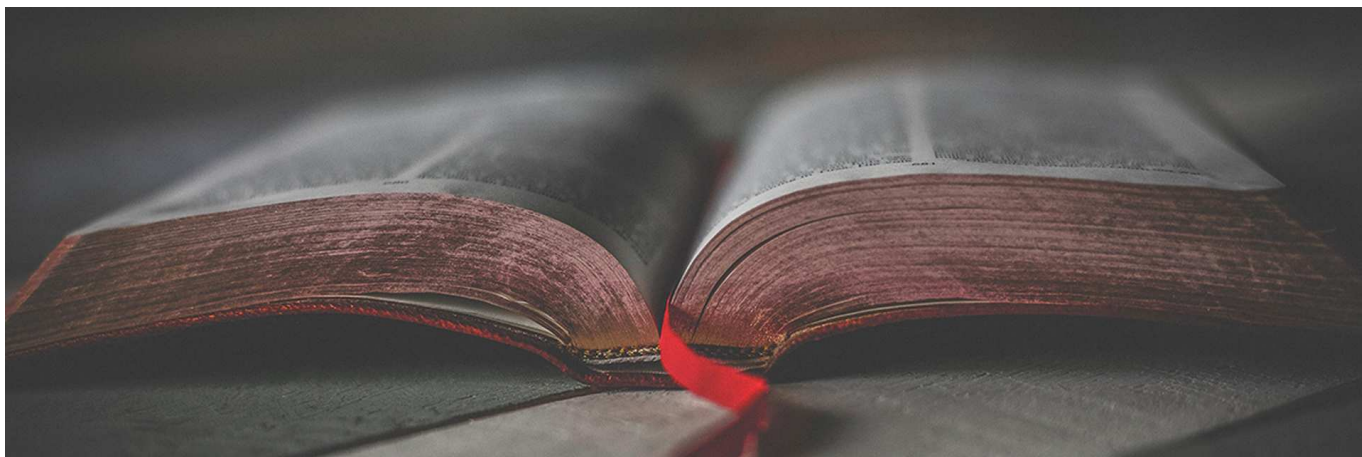
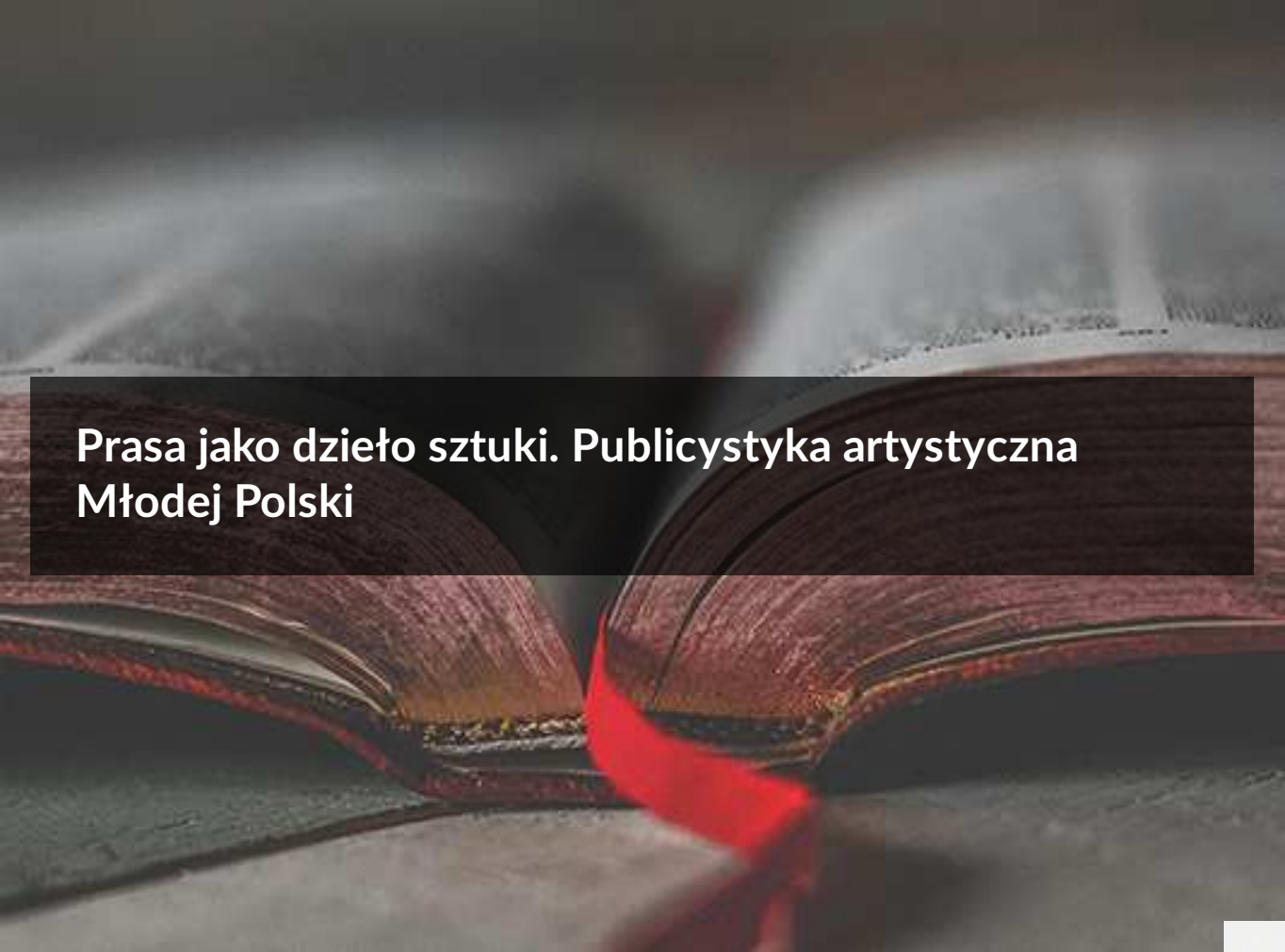

Prasa jako dzieło sztuki. Publicystyka artystyczna Młodej Polski

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Prasa jako dzieło sztuki. Publicystyka artystyczna Młodej Polski

Czy czasopismo może być dziełem sztuki? Moderniści uważali, że zdecydowanie tak. W wydawanych przez siebie periodykach literackich zamieszczali tylko utwory najwyższych lotów, przykładając ogromną wagę także do ich warstwy estetycznej. Rezerwowali bowiem swoje wydawnictwa dla elitarnego grona odbiorców, tylko tych, którzy potrafili zrozumieć wysublimowaną sztukę i negowali gusta przeciętnego odbiorcy. Z tego względu pisma literackie Młodej Polski nigdy nie miały wysokich nakładów, a ich redakcje dość szybko kończyły swoją działalność.

Twoje cele

- Opisziesz, jakie były założenia programowe młodopolskich czasopism literacko-artystycznych.
- Scharakteryzujesz zewnętrzną szatę graficzną „Chimery”.
- Wyjaśnisz, dlaczego pismo „Chimera” było istotne dla rozwoju literatury Młodej Polski.

Przeczytaj

Rozwój prasy artystycznej w okresie Młodej Polski

W drugiej połowie XIX wieku, na przekór dominującemu racjonalizmowi, wiele z powstających wówczas czasopism przybierało tytuły od nazw fantastycznych stworzeń, a także antycznych bogów i herosów. We Francji były to „Le Centaure”, „Minerva”, „Psyche” i „Chloé”, w Niemczech „Pan”, w Hiszpanii „Prometeo”, we Włoszech „Hermes”, w Rosji „Apołlon”, a na ziemiach polskich „[Chimera](#)”. Jednocześnie w obliczu zalewu świata przez produkcję maszynową wszystkie one już samym tytułem, a niekiedy i wysublimowanymi wzorcami estetycznymi nawiązywały do czasów prymatu piękna w codziennym życiu człowieka.

Jednakże powstanie tych pism miało także inną, o wiele głębszą przyczynę. Rozwój przemysłu pociągnął bowiem za sobą zjawisko, które zaczynało przytłaczać ówczesną literaturę i sztuki piękne, tzn. kulturę masową. Jednym z jej wyznaczników, już w pierwszej połowie XIX w., były narodziny prasy jako najbardziej wpływowego środka masowego przekazu. Z jednej strony to właśnie czasopisma zaczęły więc kształtować ówczesne opinie i gusta szerokiego odbiorcy, z drugiej zaś drukowano w nich to, co ów odbiorca chciał tam znaleźć.

W mitologii greckiej chimera była potworem o ciele lwa z głową kozy i wężem zamiast ogona. W kulturze nowożytnej stała się natomiast synonimem czegoś urojonego, nierealnego, dziwnego, a także pięknego i groźnego jednocześnie.

Źródło: Jacopo Ligozzi, *Chimera*, domena publiczna.

Gazeta jako towar musiała się sprzedawać, a zatem być atrakcyjna i spełniać oczekiwania swoich czytelników. Eliminowało to wszelkie treści awangardowe czy artystyczne, w większości były one bowiem niezrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy. Dlatego na przykład sukces utworu literackiego w owym czasie zależał od przyjęcia go do druku w prasie. Zjawisko to z pewnym opóźnieniem dotarło również na ziemię polskie i rozwijało się żywiołowo od lat 60. XIX stulecia. Nieprzypadkowo wszystkie największe powieści polskiego pozytywizmu najpierw były drukowane w odcinkach w największych i najpopularniejszych krajowych czasopismach, a dopiero później wydawano je w formie książkowej.

W latach 80. XIX w. na Zachodzie narodziła się „młoda” prasa artystyczna i wkrótce, na przełomie stuleci, zadomowiła się już w niemal całej Europie. Artyści modernistycznej generacji doskonale zdawali sobie sprawę z negatywnego oddziaływania kultury masowej. Jednocześnie doceniali zasięg i siłę nośną prasy, dlatego postanowili wykorzystać ten potencjał w odpowiedni sposób. Odrzucając ideę schlebiana upodobaniom tłumów, która deprecjonowała sztukę, starali się podnieść artystyczny i estetyczny gust społeczeństwa. Wszystkie ówczesne „rewolucje” estetyczne, czyli wystąpienia programowe młodych twórców, łączyły się z powstaniem nowego periodyku. I mimo że jego żywot trwał zwykle bardzo krótko i zależał od zgromadzonych środków, w miejsce zamkniętych zwykle powstawały następne. W przeciwieństwie jednak do pism już istniejących, stawiały one wobec czytelnika o wiele większe wymagania, a więc grono odbiorców zawężało się jeszcze mocniej.

Czasopisma młodopolskie wyróżniały się równie wysoką dbałością o poziom literacki co artystyczny każdego z numerów. Czerpiąc z dorobku artystów angielskich, którzy odnowili sztukę graficzną, dokonano zrównania słowa i obrazu, tworząc z nich jedno dzieło sztuki. Dlatego pisma artystyczne tamtego czasu rzadziej przypominały gazety, a częściej [almanachy](#), do których się powraca, aby kontemplować ich piękno.

W Polsce doskonałym przykładem takiej ewolucji było założone w 1897 r. przez Ludwika Szczepańskiego „Życie”, które po objęciu redakcji przez Stanisława

Przybyszewskiego w 1898 r. stało się trybuną nowej sztuki. Wówczas na łamach tego czasopisma został opublikowany słynny manifest *Confiteor* (1899), a tworzona przez Stanisława Wyspiańskiego szata graficzna w pełni realizowała zachodnioeuropejskie postulaty jedności słowa i obrazu.

Krakowskie „Życie” pod redakcją Stanisława Przybyszewskiego

Źródło: domena publiczna.

Jednak już w roku 1900 „Życie” upadło, ponieważ było zbyt awangardowe dla krakowskiego odbiorcy, prowokując go często treściami uważanymi wręcz za gorszące (jak np. obrazy Wojciecha Weissa czy satanistyczne utwory i artykuły samego Przybyszewskiego). Odegrało ono jednak bardzo ważną rolę, także ze względu na wywołane skandale. Przygotowało bowiem grunt na nadejście, w pełni wykształconego już, europejskiego [periodyku](#) artystycznego, jakim była założona rok później przez [Zenona Przesmyckiego-Miriama](#) i do samego końca przez niego redagowana „Chimera”.

Słownik

almanach

almanach (arab. *al-munach* – miara, czas) – zbiór utworów literackich wielu autorów odznaczający się najczęściej lekką formą oraz ozdobną szatą graficzną;

także: nieregularnie wydawane czasopismo

drzeworyt

technika druku wypukłego wykorzystująca rysunki naniesione na desce; także odbitka powstała w wyniku jej zastosowania

Chimera

(*Chímaira*) - w mitologii greckiej ziejący ogniem potwór, zrodzony ze związku Tyfona i Echidny; pokonany przez Bellerofonta; wg starożytnych Chimera była symbolem wulkanu Chimery w starożytnej Licji

synteza sztuk

koncepcja polegająca na łączeniu w obrębie jednego dzieła sztuk opartych na różnych tworzywach, związana z romantyczną ideą stworzenia dzieła „totalnego”

publicystyka

(niem. *Publizistik*; łac. *publicus* – powszechny, społeczny) – wypowiedzi (piśmiennicze i kolokwialne) na aktualne tematy. Publicystyka jest klasyfikowana w zależności od dziedziny, której dotyczy, na: społeczną, polityczną, gospodarczą, kulturalną. Przedstawia wyraźne poglądy i opinie, często o charakterze polemicznym, tendencyjnym lub wręcz prowokacyjnym. Interpretuje i ocenia fakty z przyjętego punktu widzenia, zmierza do kształtowania opinii publicznej

„Tygodnik Ilustrowany”

wydawane w latach 1859–1939 czasopismo ilustrowane, zajmujące się kulturą i historią, skierowane głównie do czytelników o tradycyjnych gustach. Na jego łamach swoje utwory publikowali m.in. Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus i Maria Konopnicka

Animacja

Polecenie 1

Omów znaczenie „Chimery” dla kultury Młodej Polski.

Polecenie 2

Wyjaśnij powody, dla których „Chimera” ukazywała się nieregularnie.

„Chimera” i jej znaczenie w kulturze Młodej Polski

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R5Lun3AKtC7x8>

Film z materiałem „Chimera” i jej znaczenie w kulturze Młodej Polski.

Ćwiczenie 1

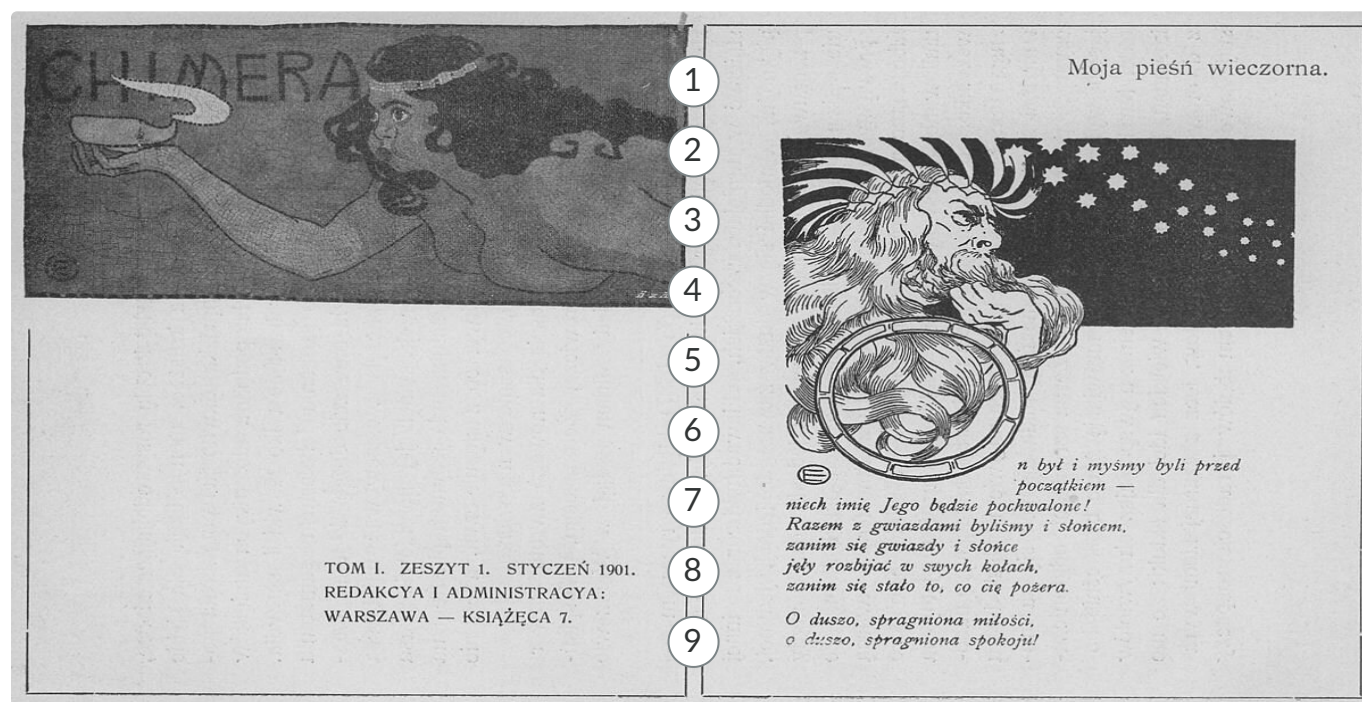
Na podstawie animacji stwórz listę pięciu zasad, którymi kierowali się autorzy „Chimery” przy tworzeniu almanachu.

Ćwiczenie 2

Nawiązując do animacji, wyjaśnij, dlaczego „Chimera” była ważna dla rozwoju literatury polskiego modernizmu. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ilustracja interaktywna

Twórcy „Chimery”

1

Zenon Przesmycki

2

Wacław Berent

3

Jan Kasprowicz

4

Bolesław Leśmian

5

Tadeusz Miciński

6

Stanisław Przybyszewski

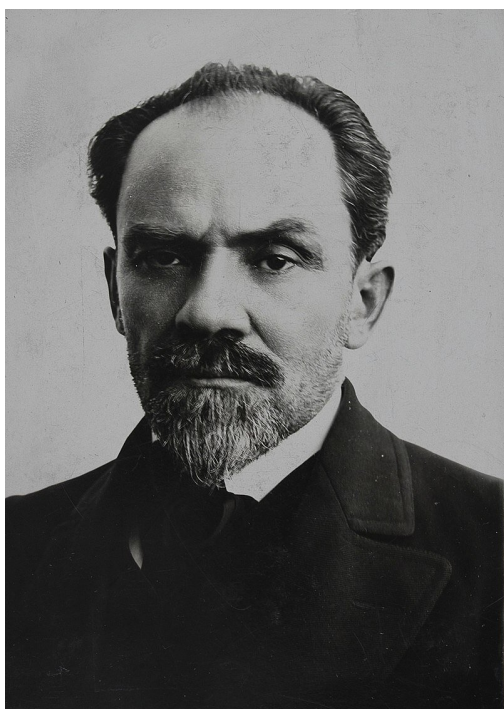
7

Stanisław Wyspiański

8

Stefan Žeromski

9

Józef Mehoffer

„Chimera”, czasopismo literacko-artystyczne, wydawane i redagowane 1901–07 (z przerwami 1903 i 1906) w Warszawie przez Z. Przesmyskiego (Miriamę)

Źródło: Reprodukacja okładki i strony 17 z pierwszego numeru pisma, domena publiczna.

Polecenie 1

Opisz zewnętrzną szatę graficzną fragmentu jednego z numerów „Chimery” umieszczonego w grafice. Jaką pełni rolę? Czy pomaga w odbiorze utworu literackiego? Czy jest tak samo ważna jak tekst?

Polecenie 2

Wybierz jednego z twórców, który publikował swoje dzieła w „Chimerze”, i wyjaśnij, w jaki sposób jego twórczość realizowała postulaty programowe literatury Młodej Polski.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Prasa jako dzieło sztuki. Publicystyka artystyczna Młodej Polski

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

7) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia rolę publicystyki w kształtowaniu estetycznych upodobań jej odbiorców;
- formułuje uzasadnienie swojego stanowiska na temat artystycznej roli prasy młodopolskiej;
- definiuje na podstawie e-materiału pojęcie „prasa artystyczna”;
- uzasadnia znaczenie pisma „Chimera” dla rozwoju literatury Młodej Polski;
- analizuje związek szaty graficznej „Chimery” z założeniami artystycznymi wydawcy.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- metoda akwarium.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e materiał: „Prasa jako dzieło sztuki. Publicystyka artystyczna Młodej Polski”. Uczniowie zapoznają się treścią sekcji Przeczytaj i redagują pytania, na które odpowiedzi można znaleźć w tekście e-materiału.
2. Uczniowie proszeni są o przyniesienie na lekcję egzemplarzy czasopism dostępnych w ich domach lub szkolnej bibliotece.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący wyświetla na tablicy i przybliża uczniom temat zajęć. Następnie prosi uczniów, aby zgłosili swoje propozycje pytań do tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy.
2. Nauczyciel prosi, aby uczniowie zaprezentowali przyniesione przez siebie czasopisma, scharakteryzowali podjęte przez autorów tematy i ocenili szatę graficzną.

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel prosi uczniów, by podzielili się na dwie grupy. Informuje, że będą uczestniczyć w dyskusji na temat: Czy czasopismo może być dziełem sztuki?. Wyjaśnia, że ten typ dyskusji nazwano akwarium. Nauczyciel przedstawia zasady pracy: pierwsza grupa siada w kręgu i dyskutuje na zadany temat (jeśli uczniowie nie potrafią sami znaleźć argumentów, nauczyciel może na początku udzielić im podpowiedzi zadając pytania). W tym samym czasie druga grupa zajmuje miejsca dookoła i obserwuje przebieg dyskusji. Jej zadaniem jest analiza doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad debaty. Nauczyciel wyznacza dokładny czas dyskusji oraz grupę uczniów, którzy zapisują na tablicy wykorzystane argumenty. Po zakończeniu debaty uczniowie mogą zamienić się rolami. Następnie nauczyciel prosi wybranych/chętnych uczniów o dokonanie oceny umiejętności prowadzenia dyskusji przez jej uczestników. Oceniający biorą pod uwagę: umiejętność trzymania się tematu, doboru argumentów, polemizowania z cudzymi poglądami, rzeczowego uzasadniania własnego zdania.
2. **Praca z tekstem.** Uczniowie przedstawiają zredagowane przez siebie pytania do sekcji „Przeczytaj” i wybierają osobę z klasy, która na zadane pytanie odpowie na podstawie tekstu z e-materiału.
3. **Praca z multimediami.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Galeria zdjęć interaktywnych” i wybierają jedną z osób tam przedstawionych. Przygotowują w wybranej przez siebie formie krótką prezentację autora, jego biografii i twórczości. Nauczyciel prosi, aby uczniowie zaprezentowali autorów publikujących w „Chimerze”. Uczniowie otrzymują informację zwrotną, ocenie podlega ich kreatywność.
4. **Uczniowie zapoznają się z animacją „Chimera”** i jej znaczenie w kulturze Młodej Polski. Na tej podstawie odpowiadają na pytania:
 - Co decydowało o wysokim poziomie artystycznym „Chimery”?
 - Dlaczego młodopolska „Chimera” była czasopismem elitarnym?
 - Czy wydawcy „Chimery” dbali o to, aby podejmowano na łamach pisma aktualne tematy społeczne, polityczne?
 - W jaki sposób „Chimera” realizowała młodopolską syntezę sztuk?

5. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Nauczyciel proponuje, aby uczniowie poszukali w zasobach internetu przykładowych egzemplarzy „Chimery” i przeanalizowali ich szatę graficzną oraz publikowane teksty. Uczniowie przesyłają koleżankom i kolegom adresy stron internetowych poświęconych „Chimerze”.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie przypomnieli argumenty, które podawali podczas dyskusji na temat: Czy czasopismo może być dziełem sztuki, i skonfrontowali je z omawianą na lekcji „Chimerą”.
2. Nauczyciel proponuje, aby każdy uczeń określił, jaką rolę mógłby pełnić w redakcji „Chimery”.
3. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach poświęconych młodopolskiej „Chimerze” dowiedziałem się..., nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Przygotuj prezentację multimedialną, w której podsumujesz zdobyte podczas lekcji wiadomości.

lub

2. Zredaguj hasło słownikowe definiujące publicystykę artystyczną.

Materiały pomocnicze:

Metodyka literatury, tom 1 i 2, Warszawa 2001.

Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny, tom 1 i 2, praca zbiorowa, Warszawa 1984.

<http://www.bilp.uw.edu.pl/chi/chi.htm>

Wskazówki metodyczne

Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Galeria zdjęć interaktywnych” jako

inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.